EBÛ UBEYD

(Bkz. Kâsım bin Sellâm)

KÂSIM BİN SELLÂM (Ebû Ubeyd)

Fıkıh, tefsîr ve hadîs âlimi. Künyesi Ebû Ubeyd olup, ismi Kâsım bin Sellâm el-Havârî'dir. 154 (m. 770)'de Herat'da doğan Ebû Ubeyd, zamanının müctehid ve imamlarından olup, edebiyat, fıkıh, tefsîr, hadîs, hukuk, kelâm alanlarında söz sahibi idi. Bağdâd'da yetiştiği için Ebû Ubeyd el-Bağdâdî olarak da tanınır. Kâsım bin Sellâm, Sabit bin Nasr bin Mâlik zamanında, 18 sene Tarsus kadılığı yapmıştır. Hacca gittiğinde, rü'yâsında Peygamberimizi görünce orada kalmış, 224 senesinde (m. 839) Medine'de vefât etmiştir.

Kâsım bin Sellâm, Kur'ân-ı kerîm ilimlerini; Kisaî, İsmail bin Ca'fer, Şücâ bin Ebî Nâsır'dan, hadîs-i şerîf ilmini; İsmail bin İyâs, İsmail bin Ca'fer, Hüşeym bin Beşîr, Şüreyk bin Abdullah, Süfyân bin Uyeyne, Abbad bin Abbad, Abbad bin Avvâm ve İbn-i Hişâm'dan, lügat ilimlerini; Ömer bin Müsennâ, Kisâî, Ferrâ ve el-Esmâî'den ve diğer hadîs âlimlerinden hadîs öğrenmiştir.

Kendisinden ise, Abdurrahmân ed-Dârimî, Ebû Bekir bin Ebiddünyâ, Haris bin Ebî Üsâme, Ahmed bin Yûsuf et-Taglibî, Ali bin Abdülazîz el-Begâvî, Muhammed bin Yahyâ bin Süleymân ve Ahmed bin Yahyâ el-Belazurî ilim öğrenmişler ve hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir.

Kâsım bin Sellâm hakkında, İslâm âlimleri şunları söylemişlerdir: İbrâhîm el-Harbî, "Annelerin, benzerlerini doğurmaktan âciz olduğu üç insan bilirim. Bunlardan Ebû Ubeyd'i can verilmiş bir dağa benzetiyorum. Bişr-i Hafî'yi, tepeden tırnağa kadar akıl ile yoğrulmuş bir kişi olarak görüyorum. Ahmed bin Hanbel'i ise âdeta Allahü teâlâ tarafından bütün ilimlerle donatılmış olan, sözü ve sükûtu da ilim olan bir zât olarak görüyorum."

Abdullah bin Ca'fer bin Dersteveyh el-Fâfrisî, Ebû Ubeyd'in hayatını anlatırken: "Bağdâd âlimlerinden. Lügat, hadîs ve Kur'ân ilimleri sahasında ün yapmış âlimlerden muhtelif ilimlere vâkıf, edebiyat, fıkıh, hadîs ve hukuk alanında birçok eser vermiş zâtlardan biri de, Ebû Ubeyd Kâsım bin Sellâm'dır."

Ebû Ali en-Nahvî'den naklen, Kâdı Ebû A'lâ el-Vâsıtî anlatır: "Ebû Ubeyd, Abdullah bin Tâhir'in maiyetinde bulunuyordu. Ebû Delef, Abdullah bin Tahir'e haber göndererek, Ebû Ubeyd'i, yanında iki ay kalması için gönderilmesini istedi. Abdullah bin Tâhir kabûl ederek, Ebû Ubeyd'i, Ebû Delefin yanına gönderdi. İki ay kaldıktan sonra geri dönerken Ebû Delef, ona otuzbin dirhem altın takdim etti. Ebû Ubeyd bunu kabûl etmiyerek; "Yanında bulunduğum adam, beni hiçbir zaman yardıma muhtaç bırakmamıştı" diyerek bu hediyeyi kabûl etmedi. Dönünce Abdullah bin Tâhir ona otuzbin dinar verdi. Ebû Ubeyd "Ey emîr, bu parayı kabûl ediyorum. Fakat bu para ile, sınır boylarında yer alarak, silâh ve atlar satın almak istiyorum ki, sana da sevâbı vâsıl olsun" dedi ve parayı dediği gibi harcadı."

Ahmed bin Kâmil el-Kâdî'den şöyle nakledilir: "Ebû Ubeyd dinde ve ilimde çok değerli bir zât idi. Hadîs, fıkıh ve Kur'ân ilimlerinde ihtisas sahibi idi. Hadîs-i şerîf rivâyetleri sahihtir."

Ebü'l-Abbâs Ahmed bin Yahyâ şöyle anlatır: "Abdullah bin Tâhir'in oğlu Tâhir, bir gün hacca gitmek için Horasan'dan gelip, İshâk bin İbrâhîm'e misâfir olmuştu, İshâk bin İbrâhîm, Tâhir'in ilim öğrenmesi için âlimleri evine da'vet etti. Ebû Ubeyd "İlim aranır, ilmin ayağına gidilir" diyerek da'vete katılmadı. Bunun üzerine kızan İshâk bin İbrâhîm, Abdullah bin Tâhir'in bağladığı aylığı kesti ve durumu Abdullah bin Tâhir'e bildirdi. Bunun üzerine Abdullah bin Tâhir bir mektûb yazarak, "Ebû Ubeyd sözlerinde haklıdır. Halbuki sen onun maaşını kesmişsin, derhal maaşını bağla, mükâfatlandır ve müstehak olduğu ni'mete mazhar kıl" diye emir verdi"

Ezherî, Kitâb-üt-tehzîb'te: "Ebû Ubeyd, dinine bağlı, fazîletli ve sünnetten ayrılmayan bir kimseydi" der. Ebû Dâvûd ise, "Ebû Ubeyd hadîste sika bir âlimdir" demiştir.

Ebû Bekir bin el-Enbarî şöyle der: "Ebû Ubeyd geceyi üç bölüme ayırır. Üçte birini namaz, üçte birini uyku ve kalan üçte birini de, kitap yazmakla geçirirdi."

Şöyle anlatılır: "Birgün Ebû Ubeyd, Ebû İshâk Musûlî'nin evinin önünden geçerken, onun talebeleri Ebû Ubeyd'e dediler ki: "Ey Ebû Ubeyd, Ebû İshâk Musulî diyor ki; "Yazmış olduğu Garîb-ül-hadîs kitabında elifi yanlış yazmış." Bunun üzerine Ebû Ubeyd, "O kitapta yüzbin mes'ele anlatılmıştır. Bir elifin yanlış olması normal değil mi?" dedi.

Ebû Hasen Muhammed bin Ca'fer şöyle anlatır: "Tâhir bin Hüseyin, Horasan'da Merv şehrine girdiği zaman, gece sohbetini dinleyebileceği bir zât arar. Ona Ebû Ubeyd'i tavsiye ederler ve onun huzûruna götürülür. Tâhir bin Hüseyn, onu fıkıh, târih, lügat ve nahiv'de büyük bir âlim bulur. Tâhir bin Hüseyn ona, "Seni bu memlekette bırakmak büyük bir ihtiyâçtır" dedi. Ebû Ubeyd'e bin dinar para verip, "Ben cihâda (savaşmaya) gidiyorum. Ben dönünceye kadar bu parayla geçin" dedi. Seferden dönünce Ebû Ubeyd'i alarak, Samarrâ'ya götürdü."

Ebû Ubeyd'in rivâyet ettiği hadîs-i şerîflerden ba'zıları:

Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdular ki:

"Hepiniz bir sürünün çobanı gibisiniz. Çoban sürüsünü koruduğu gibi, siz de evlerinizde ve emirleriniz altında olanları Cehennemden korumalısınız. Onlara müslümanlığı öğretmelisiniz, öğretmez iseniz mes'ûl olacaksınız."

"Allahü teâlâdan başka ilâh olmadığını söyleyinceye kadar insanlarla savaşmaya emr olundum. Kim ki, Allahü teâlâdan başka ilâh yoktur derse, İslâm hakkı hariç, benden malını ve nefsini korumuş olur. Hesabı da Allahü teâlâya âittir."

"Zekâtını ödemeyen her büyük mal sahibi zengin kişi, elbette kıyâmet günü kendisi ile sahip olduğu mal, artmış olarak getirilecektir. O hazine levhalar hâline getirilip ateşte kızdırılacak ve sahibinin alın, sırt ve yanları bununla yakılacaktır. Bu azâb gün boyunca ve Allahın kulları arasında hükmüne kadar sürecektir. Levhalar soğudukça tekrar kızdırılır. Daha sonra da bu kimse Cennet veya Cehenneme giden yolu görecektir."

Elinde iki altın bilezik ile Yemenli bir kadın, kızı ile birlikte Resûlullaha (aleyhisselâm) geldi. Resûlullah buyurdu ki: "Bunların zekâtını veriyor musun?" Kadın "Hayır" cevâbını verince Resûlullah (aleyhisselâm) "İstermisin ki, bu iki bilezikten dolayı Allahü teâlâ seni, ateşten iki bilezikle cezalandırsın."

"Fakîre sadaka vermek, sadaka hakkını ödemektir. Onu akrabaya vermek ise, sadaka hakkı ile sıla-i rahm hakkı olmak üzere iki hakkı ödemektir."

Ebû Ubeyd buyurdu ki: "Zekât vaktinden evvel verilebilir. Verilince sahibini mes'ûliyetten kurtarır. Halbuki namaz, ancak vakit girdikten sonra eda edilebilir."

"Ramazan ayında unutarak yemek yiyen kimse orucu kaza etmez. Namazı unutan kimse, hatırladığı zaman namazı kaza eder."

"Namaz, Allahü teâlâya âit bir hak olarak, kullar ile Allah arasında olan bir farzdır. Zekât ise, Allahü teâlânın, fakirlerin

bir hakkı olarak, zenginlerin mallarında farz kıldığı bir vecibedir.”

“Sadaka-ı fıtır husûsunda kişi serbesttir, isterse buğday, hurma, arpa ve kuru üzüm verebilir.”

“Kişinin nafakasından sorumlu olduğu kimseler; aile ve çocuklarıdır, ihtiyâç içinde olurlarsa, anne ve baba da bunlara dâhildir.”

“Sünnete yapışan, ateşi avuçlayan gibidir. Sünnete yapışmak, zamanımızda Allah yolunda kılıç sallamaktan daha efdaldir.”

“İnsanlarla görüştüm. Kelâm ehli ile konuştum. Râfizîlerden daha ahmak, daha kötü ve câhil kimse görmedim.”

“Hiçbir âlim yoktur ki, bana kapısını açması için çalmış olayım. Ancak kapısını açıncaya kadar sabrettim. Allahü teâlânın şu âyetinin te’vîline istinaden bunu böyle yaptım:“Eğer onlar sen kendilerine çıkıncaya kadar sabretselerdi, muhakkak ki, haklarında hayırlı olurdu. Bununla beraber Allah gafûrdur, merhameti boldur. Rahimdir, merhameti geniştir.” (Hucurât-5) [Bu âyet-i kerîme, bedeviler, Peygamber efendimizin kapısını çalıp gürültü edip, Resûlullahı rahatsız etmeleri üzerine nâzil olmuştur.

Yirmiden fazla eser yazan Kâsım bin Sellâm’ın başlıca eserleri şunlardır: Garîb-ül-musannef, el-Emsâl, Meâniyyüşşi’r, en-Nâsih ve’l-Mensûh, el-Kırâat, Mesâni’l-Kur’an, Garîb-ül-Kur’ân, Garîb-ül-hadîs, el-Maksûn ve’l-memdûd, el-Müzekker ve’l-müennes, Kitâb-ün-neseb, Kitâb-ül-ihdâs, Edeb-ül-kâdî, Adedü ve’l-Îmân ve’n-nuzûr ve’l-hayâ, Kitâb-ül-emvâl

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 60

2) Târîh-i Bağdâd cild-12, sh. 403

3) Tabakât-ül-Hanâbile cild-1, sh. 259

4) Tabakât-üş-şâfiiyye cild-2, sh. 153

5) Kitâb-ül-emvâl sh. 37, 372

6) El-Bidâye ve’n-nihâye cild-10, sh. 281

7) Bugyet-ül-vuât cild-2, sh. 253

8) Tezkiret-ül-huffâz cild-2, sh. 417

9) Tehzîb-ül-esmâ ve’l-luga cild-2, sh. 257

10) Tehzîb-üt-tehzîb cild-8, sh. 315

11) Tabakât-ı İbn-i Sa’d cild-1, sh. 355

12) Mîzân-ül-i’tidâl cild-3, sh. 371

13) Miftâh-üs-se’âde cild-2, sh. 306

14) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 153

15) El-A’lâm cild-5, sh. 176